

BOEKBESPREKING: KOMPENDIUM DER EUROPÄISCHEN ORCHIDEEN / CATALOGUE OF EUROPEAN ORCHIDS

Max VERHART

Al beschik je als liefhebber maar over twee naslagwerken over de Europese orchideeën, zelfs dan word je al regelmatig in verwarring gebracht. Heet wat ik hier gevonden heb nu *Ophrys ciliata* of *Ophrys speculum*? Wat staat er op deze dia: *Dactylorhiza alpestris* of *Dactylorhiza majalis* subsp. *alpestris*? En dat zijn nog maar eenvoudige voorbeelden. Maar hoe meer publicaties je raadpleegt, hoe groter de verwarring wordt. Wel wordt dan duidelijk dat dezelfde plant voor de ene auteur een zelfstandige soort kan zijn, terwijl het volgens een ander om een ondersoort gaat en een derde de plant hooguit als variëteit of vorm van een soort beschouwt. En ook ontdek je als nieuweling al snel dat dezelfde soort onder verschillende namen kan zijn beschreven. Vind daar de weg maar eens in, als zelfs 'gevorderden' het af en toe ook niet meer weten.

Nu vermelden verschillende orchideeëngidsen ook wel synoniemen voor de opgenomen taxa. Leg je die synoniemenlijstjes naast elkaar, dan blijken ze hooguit gedeeltelijk identiek, en dus stuk voor stuk onvolledig te zijn. Zelf ben ik daarom een paar jaar geleden al eens begonnen om, uitgaande van de Engelse editie van de orchideeëngids van Delforge, van alle daarin vermelde soorten alle synoniemen bij elkaar te zoeken in de mij ter beschikking staande literatuur. Dat betreft een vrij beperkt aantal publicaties, maar de lijst werd toch al aardig omvangrijk en had in elk geval het voordeel dat ik in mijn eigen 'vakliteratuur' wat beter de weg kon vinden. Maar het bleef een onvolledig overzicht, dat was wel duidelijk.

En nu ligt er dus het *Kompendium der Europäische Orchideen / Catalogue of European Orchids*, samengesteld door WEO-lid Karel Kreutz. Het bevat in hoofdzaak twee overzichten: een systematisch en een alfabetisch overzicht van taxa.

Het alfabetisch overzicht is natuurlijk gewoon de index en heet dan ook zo. Die index bevat alle ooit toegekende wetenschappelijke namen van taxa van de endemische orchideeën van Europa. Althans, dat is het streven. Bij elkaar zijn dat nu 71 bladzijden, met daarop in totaal ruw geschat zo'n 2500 namen van soorten, ondersoorten, variëteiten en vormen. Ongeveer een kwart daarvan is niet zwart, maar in een andere kleur (magenta) gedrukt. Dit zijn de namen die de auteur van het *Kompendium* als de geldige namen beschouwt. De rest betreft dus alternatieven van die ruim 600 in magenta gedrukte taxa. De index verwijst vervolgens naar de pagina waarop de desbetreffende naam in het systematische deel is terug te vinden.

Dat systematische deel beslaat 113 bladzijden. Hierin staan dus dezelfde namen als in de index, maar dan geordend in de door de auteur gehanteerde systematiek. In alfabetische volgorde zijn hier de geslachten opgenomen, per geslacht ook weer alfabetisch uitgesplitst in soorten en lagere taxa. Deze basisstructuur wordt bepaald door de door de auteur dan geldig beschouwde namen, die dan ook weer in magenta zijn gedrukt. In zwart volgen dan steeds per taxon de synoniemen, waaronder over het algemeen ook het basonym (de naam waaronder een taxon het eerst formeel is beschreven). Deze wetenschappelijke namen zijn, zoals het in een publicatie als deze betaamt, voorzien van de auteursnamen, alsmede van het jaar waarin de beschrijving onder de desbetreffende naam werd gepubliceerd. Ook komen in de wetenschappelijke namen in de taxonomie gebruikelijke afkortingen voor als 'ex', 'nom. nud.', 'nom. illeg.' (waarvan de betekenis overigens bekend wordt verondersteld). Een en

ander maakt het mogelijk uit de opsomming van synoniemen veelal ook de historie van de naamgeving van het desbetreffende taxon geheel of gedeeltelijk te reconstrueren. Steeds is bovendien vermeld in welke publicatie de beschrijving van het desbetreffende taxon onder de desbetreffende naam voor het eerst werd gepubliceerd.

De alfabetische en de systematische lijsten vormen de essentie van het boek. Daaraan vooraf gaat een aantal inleidende en algemene opmerkingen, onder meer over probleemgevallen. Dit deel is tweetalig: Duits en Engels. Verder is een lijst opgenomen met de volledige namen van botanische werken die in het systematisch deel afgekort vermeld staan. Totale omvang: 239 pagina's.

Een boek kan nauwelijks meer het karakter van naslagwerk hebben dan deze uitgave. Eigenlijk heeft het maar één functie: opzoeken wat gelijk is aan iets anders. Veldbiologen die verschillende veldgidsen of andere referentiekaders gebruiken kunnen hun vondsten dan toch binnen één en dezelfde systematiek plaatsen. Ook de individuele onderzoeker of liefhebber die meer dan één flora raadpleegt kan met dit boek een eenduidige systematiek in zijn vondsten aanbrengen. Natuurlijk is het dan het eenvoudigst om volledig de indeling te volgen die Kreutz hanteert (de magenta gedrukte namen), maar dat is niet noodzakelijk. Wie een andere systematiek prefereert kan immers ook via het Kompendium soortnamen uit andere publicaties herleiden tot de namen die in de eigen favoriete systematiek worden gebruikt.

Het samenstellen van deze compilatie is ongetwijfeld een gigantisch karwei geweest. Maar het resultaat zal het vele orchideologen en orchideofielen stukken makkelijker maken greep te houden of te krijgen op de taxonomie en nomenclatuur van de Europese orchideeën. Het boek zal zeker ook de communicatie beduidend effectiever maken, nu er een 'woordenboek' is waarmee de verschillende taxonomische indelingen onderling naar elkaar 'vertaald' kunnen worden. Vanwege de grotere eenduidigheid die dank zij deze publicatie in taxonomische discussies mogelijk wordt, heeft de Werkgroep Europese Orchideeën dan ook besloten het Kompendium tot leidraad te nemen voor haar activiteiten. Daarom is tevens afgesproken om de auteur de gelegenheid te bieden om aanvullingen, correcties en nieuwe zienswijzen jaarlijks in Eurorchis te publiceren. Daarvan maakt hij nu voor het eerst gebruik.

Genoemde literatuur

Delforge, P. 1995. *Orchids of Britain & Europe*. Collins photo guide, London.

Kreutz, C.A.J. 2004. *Kompendium der Europäischen Orchideen / Catalogue of European Orchids*. Kreutz Publishers, Landgraaf.

M. Verhart

Meester Spoermekerlaan 30

5237 JZ 's-Hertogenbosch

eurorchisredactie@knnv.nl